

DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR INTERMÉDIÍ

INTERMEDIA STUDIO

BEZ NÁZVU

UNTITLED

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MASTERS' THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

BcA. MARTIN CÁB

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

MgA. PAVEL STEREC, Ph.D.

BRNO 2020

OBSAH:

TEXTOVÁ ČÁST	s. 4 - 12
OBRAZOVÁ ČÁST	s. 13 - 15

TEXTOVÁ ČÁST

Psaly se mi velké znaky, písmena.
V očích svých, v hlavě
ve svém srdci stále
nosím A.
Poslední dobou však ještě
poznámenaný ze vztahu k R.
A to jsem se nedávno
seznámil s T.
Trojice na doživotí?
Zbavit se představ! Putovat co nejdál.

PAMATUJ, LÁSKYPLNÁ PANNÓ MARIA, ŽE NIKDY NEBYLO SLÝCHÁNO, ABYS
OPUSTILA TOHO, KDO SE UTÍKAL POD TVOU OCHRANU, KDO VZÝVAL TVOU
MOC, KDO PROSIL O TVOU PŘÍMLUVU. V TÉTO DŮVĚŘE SE TAKÉ JÁ K TOBĚ
UTÍKÁM, PANNÓ PANEN A MATKO. K TOBĚ PŘICHÁZÍM, PŘED TEBOU STOJÍM
JÁ, KAJÍCÍ HŘÍŠNÍK. DOBRÁ MATKO SLOVA, NEODVRACEJ SE OD MÝCH SLOV,
ALE SLYŠ JE A VYSLYŠ. AMEN.

(Přepis starého deníkového záznamu)

Bez názvu. Levou zadní.

„Občas, když čtu knihu, myslím na něco úplně jiného, ale mechanismus čtení běží bez mé kontroly.“

(Tomáš Vaněk, *Particip* č. 39)

„Umění nemusí být poznat.“
(Václav Stratil)

„Občas, přestože mě slyšíš, vůbec neposloucháš.“

Blade running, nevolnost, ztráta pozornosti, odpočinek v neklidu, ztráta orientace, vymytej mozek, únava, nuda, otupělost, vyhoření, stagnace, nepředvídatelnost, úžas, riziko, obraz v obraze, podprahový humor, propadání, trapnost, závratě.

Motivace: Pracovat výhradně jen s tím, co člověk má. Ze stagnace do radosti!

„*Art should fuck up your life.*“
(Lawrence Weiner)

Původní zadání pro svou diplomovou práci jsem neměl zcela jasně definované. Věděl jsem, že se chci věnovat ztrátě pozornosti, což je velmi široké téma, které se mi při formálním úkonu odevzdání formuláře se zadáním práce nepodařilo úplně přesně specifikovat. Zajímala mě ztráta pozornosti při čtení textu, sledování filmu nebo návštěvě v galerii, při práci v práci, telefonování, v komunikaci. Ztráta pozornosti, ztráta orientace. Další nepříjemnou okolností při vyplňování formuláře bylo zvolení názvu díla. Ve svém tvůrčím procesu práce nejsem zvyklý určit název předem stejně tak, jako to asi není schopna spousta malířů před dokončením obrazu. Upřímně, mohl bych vymyslet na místě cokoliv obecného, abstraktního nebo vtipného, ale později by název mohl odvádět pozornost od výsledného celku, a to jsem nechtěl. Diplomová práce tak oficiálně zůstává bez názvu, ale v průběhu jsem si zvolil pracovní název *Levou zadní*, který mi slouží jako provokativní motor k tomu, abych práci dovedl do hotové podoby.

Důležitým podnětem pro zvolení si tohoto tématu byla jakási potřeba vlastní reflexe vzhledem k mé pozici studenta přebývajícího dlouhá léta na fakultě. Ale nejen to, (ne)možnost dokončení studia byla poslední roky dost zkomplikována vlastním vyhořením, které přímo souviselo s naprostou nemožností nějak dál tvořit. Přestože jsem se s tímto stavem snažil uvědoměle pracovat a zkoušel různé metody, nedařilo se mi k ničemu přilnout a věnovat tomu pozornost důsledně. Tato roztěkanost měla za následek dlouhotrvající stagnaci, a tak se možnost dokončení studia čím dál více vzdalovala a stávala se „neuskutečnitelnou představou“. Pochopitelně jsem se za tyto problémy styděl a ostýchal se o nich na půdě fakulty mluvit. Na druhou stranu jsem několikrát pocítil vřelou empatii ze strany pedagogů, kteří mi několikrát moc mile vyšli vstříc, aniž by bylo nutné tyto věci podrobněji rozebírat. Neustálá potřeba být s uměním a v něm se časem začala projevovat až jakoby traumaticky. Další roli v tom sehrálo také přehnané kulturní nasycení. Sledování uměleckého provozu, časté navštěvování vernisáží a výstav, s tím spojený určitý druh komunikace a požívání alkoholu, to vše společně překlenulo v naprostou únavu a otupělost. Všechno se pak už jen cyklilo a propadalo v nudu. Jako bych se občas stal „Mužem, který spí“ z knihy od Georgese Pereca. S touto únavou a potřebou „spánku“ jsem taky někdy myslel na fotoperformanci *Artist at work* Mladena Stilinoviče. Neznamenalo to ale, že bych na umění zcela rezignoval, vždycky mě zajímalo a je pro mě vitamínem A, B, C, D. Čas karantény

během koronaviru byl pak příhodným obdobím pro odpočinek a možnost soustředit se na následující tvůrčí proces.

„Art is not about itself but the attention we bring to it.“
(Marcel Duchamp)

Moje závěrečná diplomová práce sice částečně vychází z těchto konkrétních prožitých okolností, není však úzkostlivou terapií nějakého zoufalství nebo rozklíčováním pozice studenta vůči akademické půdě. Proces práce chápu jako ohledávání možností toho, z čeho vycházím, co mám momentálně po ruce a jak jsem schopen s tím naložit tady a teď. Ze své zkušenosti vím, že tento dávno ověřený model s sebou nese hlavně spolupráci s nepředvídatelností a momentem překvapení. To se týká obcování s náhodou, nebo přesněji řečeno s chybou. Ne však ve smyslu výmluvnosti, ale upřímnosti. A to je dobrodružství. Volba stereotypu je možná vždy. Současně pak přichází na mysl druhý člověk, tedy divák a to, jak se daná myšlenka, věc, může k němu vztahovat a komunikovat s ním. Jak toto uchopení má co do činění s uměním, nebo nemá. Jak může ohledávat blízkost člověka, to mě zajímá. Anebo i vzdálenost. Záměrně jsem nechtěl ke své diplomové práci přistupovat podle obecného zastaralého pojetí, že by to měl být „masterpiece“, ze kterého si všichni sedneme na zadek. Ostatně, o sednutí si na zadek tady ještě bude řeč. Zkrátka *Levou zadní* znamená přistupovat k tématu tak, aby nebylo úplně zneužíváno a vyždímáno, aby si trochu dělalo, co chce a zároveň aby se při tom na něj udržela pozornost, a bylo zpracováno, jak jen nejlíp to jde.

„Does not Feuerbach say somewhere that in order to understand a picture one must have a chair? Why the chair? So that your tired legs won't distract your mind.“

(Paul Klee, *Creative Credo*)

V září roku 2018, v čase mé hluboké stagnace a nicnedělání, se mi přihodila jedna nešťastná a vcelku dost trapná událost. Navštívil jsem vernisáž výstavy diplomových prací, která se tehdy odehrávala v Domě pánů z Kunštátu v Brně. V jedné z místností se v expozici nalézaly židle a já jsem z únavy měl potřebu se posadit. Namísto normálního posazení jsem židli svým dosednutím zničil a náhle se ocitnul na podlaze na třískách židle. V momentě pádu jsem nahlas vykřikl: „Tak to je konec! To už je skutečně konec!“ Tato židle byla uměleckým

exponátem a já si vzápětí uvědomil, že na tuto židli jsem sedat neměl, byla totiž z polystyrenu. Načež jsem si ihned povšiml, že přítomným svědkem této nehody byl děkan FaVU. Se strašným pocitem trapnosti jsem se zvedl ze země a začal mávat rukama na děkana, asi nějak ve smyslu konzultovat výsledek, nebo nevím co. Začal jsem se mírně omlouvat a obhajovat, že kdybych byl o několik let starší, mohl bych klidně zemřít. Cákal ze mě pot. Mezitím byly paní kustodky samozřejmě v pohotovosti a za pár minut ke mně přiběhl udivený kurátor výstavy. „To si slepíš,“ volá na mě překvapeně, nemůžu říct, že by nepříjemně. Ale přikyvuji: „Ano, slepýš. Jsem slepýš v umění.“ – „Hele, seznámím tě s autorem,“ říká kurátor. „Já jsem taky autor,“ oponuji. Náhle mi v hlavě zajiskří myšlenka a říkám si: „Hele, diplomka.“ Jdu za autorem židle potřást si s ním rukou. Pak odcházím do kanceláře Domu umění s žádostí, zda by bylo možné poskytnout mi záznam z bezpečnostní kamery.

Dočasnou platnost a smrtelnost umění poprvé v historii demonstroval Marcel Duchamp, nebo alespoň podle toho, co je známo. Tuto uměleckou praxi jsem si v minulosti jednou potvrdil při společné výstavě s mým bratrem Michalem, kterou jsme měli v jedné soukromé galerii v Kyjově, takže jakoby téměř doma. Koncepti výstavy jsme vymysleli a uskutečnili dost nárazově během jednoho dne. Výstava se jmenovala *Trash of Orbis Pictus* a spočívala v tom, že jsme z internetových diskuzních fór typu *Obrázky, co tě rozštípnou* stahovali různé bizarní a hloupě vtipné fotky, které pak byly minimalisticky nainstalovány v jednom páse na stěnách po celém obvodu galerie. Návštěvníci, kteří byli z většiny zřejmě analfabety v používání internetu, se bavili. Po skončení výstavy mi zavolał pan galerista, že výstavu pečlivě sklidil a abych si pro ni přijel. Oznámil jsem mu, že v dohledné době nezvládnou přijet, a do telefonu řekl: „Tak si ji třeba nechte na památku, nebo ji klidně vyhoďte do koše.“ Se zklamáním zavěsil telefon.

Tato demonstrace destrukce byla zcela náhodná, ale také určitým způsobem podstatná k dovršení celku. V mé tvorbě se nejedná o žádný koncepční plán destruování tak, jak s tím vědomě a cíleně pracoval např. ruský umělec Alexander Brener. Právě jen na několika příkladech chci zmínit svou práci se zmiňovanou nepředvídatelností. Častokrát jsem totiž vstupoval do určitého plánu s jistým záměrem, který se mi vychýlil v úplně jiný výsledek. Běžným únikem do pocitu „bezpečí“ bývá u mě často potřeba malovat. Trvá dodnes, snad se jí nezbavím, to je asi na celý život. Jenomže ono to pak třeba nejde a zase toho nechám. S pocitem úniku jsem si tak jednou sbalil malířský stojan s barvami, naložil je do starého Favoritu a odjel do plenéru malovat krajinu. Celkem to šlo, obraz byl skutečně nad mé očekávání docela vydařený. Ale pořád jsem cítil jakousi těžko popsatelnou nenaplněnost.

Těsně před odjezdem z místa jsem si celou scénu s plátnem na stojanu a Favoritem v krajině vyfotografoval a ihned fotografii nazval *Nedělní malíř*. Obraz byl dobrý, ale ta fotografie mnohem lepší. Obraz jsem pak nechal přemalovat Václavem Stratilem. Zkušenost je taková, že díky prožitku přítomnosti a sebeironickému nadhledu pak věci mohou získávat nové významy. Humor a ironii ale nepovažuji za primárním prvek, na kterém bych potřeboval stavět svoji práci, jen leckdy dokážou věcem samotným napomoci ve smyslu vysvobození.

Běloruský umělec a kamarád John Filin Krug se na [videu z roku 2010](#) procházel se svým milovaným kolem po mostě ve Frankfurtu nad Mohanem. S sebou měl ještě tašku plnou rohlíků a salát. Zničehonic vyhodil kolo přes most do řeky. Pak už jen seděl u zábradlí, pojídal rohlíky se salátem a říkal: „No bike but salad. Salad is good. No bike but salad. I don't know what is better, bike or salad.“

Mám rád nespoutanost, hravost, odevzdanost, emoce a atmosféru. To považuji za takové základní vstupní pilíře, skrze které se pak u daného díla dá hlouběji dopátrat k obsahu. Hodně mi imponovaly projekty a performance od Sophie Calle nebo instalace Laure Prouvost. Také si vážím performancí Vladimíra Havlíka či Jiřího Kovandy a díla Jána Mančušky.

Finální výsledek diplomové práce vychází právě ze zmíněného příběhu, který se odehrál v Domě umění a jehož záznam z bezpečnostní kamery jsem obdržel. V prvním plánu se jedná o tříkanálovou projekci, která bude probíhat na třech CRT monitorech umístěných na stojanech. Monitory budou instalovány odděleně, náznakem do půlkruhu asi metr a půl od sebe. V prostředním monitoru poběží celý reálný záznam z kamery, ve kterém hraje roli čas, takže divák může sledovat samotnou situaci v galerii „před“ a „po“. Na dalších dvou monitorech probíhají detailní záběry na samotný pád ze židle, zpomaleně i zrychleně, střídavě. Groteskně i vážně. Další výřezy záběru jsou soustředěny na „omluvná gesta“ mých rukou při rozhovoru s děkanem. Dále následuje situace s kustodkami a kurátorem. Celá projekce má přesně vystavěnou dramaturgii narace skrze jednotlivé střídání a vzájemné doplňování konkrétních záběrů. Druhým plánem je simultánní živé mluvené slovo do mikrofonu v reálném čase, které má další dva plány, a sice dva hlasy. První, „vnitřní“ hlas je expresivním básnickým přednesem mého autorského textu, částečně vycházejícího a inspirovaného knihou *Muž, který spí* od Georgese Pereca. Tento hlas má efekt *distortion*, zní tak až nesnesitelně, ale stále srozumitelně. Vypráví o cyklení se v kruzích, propadání, nemožnosti změny, únavě, nevolnosti atd. Druhý, „vnější“ hlas, bez přidaného efektu, je civilním vyprávěním daného příběhu a přesně situovaným popisem k jednotlivým záběrům.

Tato živá performance je určena přímo pro obhajobu díla s komisí. Pro výstavní účely bude instalace opatřena jen sluchátky s mluveným slovem. V galerijním prostředí si tato instalace vyžaduje svoji intimitu a soustředěnost pro jednoho až tři diváky. Prozatím je na zvážení, zda zvukový záznam z živého přednesu bude dostatečně nosný pro výstavní expozici, anebo jej bude zapotřebí dodatečně nahrát znovu po obhajobě, aby byl co nejpřesněji synchronní s obrazem. Shodou okolností bude instalace na výstavě diplomantek zřejmě situovaná do stejné místnosti, ve které se mé dílo prvotně uskutečnilo. Tomu ale nepotřebuji přikládat další významové roviny.

Židle je židle. To je tautologie. Během dvacátého století se v umění tento artefakt přetavil ve vyprázdněné klišé. Stačí si pro zábavu zadat ve vyhledávači Google heslo „chair art“ a zobrazí se nám desítky úsměvných příkladů typu *Obrázky, co tě rozštípou*. Moje první umělecká fotografie, kterou jsem vyfotografoval na ruský Zenit, když mi bylo třináct let, byla židle. Samozřejmě že nemohu nezmínit dílo *One and Three Chairs* od Josepha Kosutha, které je nejenom revoluční v uchopení pojmu a jeho vícevýznamovosti, ale především je stále aktuální v uvažování nad konceptem jako takovým a jeho prezentací. S tímto aspektem jsem se během procesu práce celkem krkolomně potýkal. Zpočátku jsem chtěl destrukci zpětně materializovat, cíleně s humorem. Vzápětí jsem brzy zjistil, že bych stejně tak zabředl do obehnaného klišé. Důležité bylo – a stále je – vyprávění příběhu. Na to dnes zapomínáme. Také záleží na možnostech jeho interpretace. Chilský spisovatel Roberto Bolaño má své *Divoké detektivy* založeny na rekonstrukci jednoho příběhu o mnoha interpretacích jednotlivých členů společenství. Další z možností tak bylo založit práci jen na formě určitého storytellingu s různými možnostmi výkladu. To se zase jevilo jako málo nosné, také vzhledem k vynechání vizuality – záznamu, který je dost obstojný. Zbavil jsem se sice v představách prvotní potřeby židle jako objektu v instalaci, ale nedokázal jsem si výslednou věc odmyslet od dalšího podstatného klišé, kterým jsou CRT monitory. Tedy alespoň v kontextu současného uměleckého provozu. Klišé zažité od šedesátých let hnutím Fluxus a platné až do začátku tisíciletí. Tímto klišé chci potvrzovat a vyvracet židli jako umělecký artefakt. Samotný záznam z bezpečnostní kamery je přímo adekvátní pro tento způsob prezentace. Nejideálnější představou o výsledném celku byla stěna s CRT monitory ve stylu Nam June Paika, přibližně dva krát dva metry. Na celkové ploše z televizorů by neustále běžel dokola detail mého pádu, zrychlovaný, zpomalovaný. A během toho by se na jednotlivých monitorech odehrávaly různé dílčí, již zmiňované situace. Tuto monumentální variantu

bohužel není v mé moci uskutečnit z více důvodů, proto jsem se musel spokojit se skromnějším měřítkem instalace o třech monitorech.

Celá výsledná práce má několik vrstev. V hlavním plánu dílo demonstruje chybu jako možné východisko. Spoléhám se na určitý platný systém, který náhle nefunguje. Umění mělo vždycky tu schopnost určité dané systémy ověřovat, podřývat, proměňovat. To dělalo vždycky. Já jsem dílo určil daným gestem v momentě pádu, v momentě výkřiku, v momentě destrukce. S okamžitým uvědoměním, že toto je dílo, a že situace je navíc zaznamenána. Práce se záměrně vyhýbá sterilním a nudným spekulacím o tom, „co ještě je a co už není umění.“ Zároveň svým gestem a expresivností tyto spekulace ironicky zesměšňuje.

Samotný obraz pádu člověka je syrové existenciální téma. Odráží tak právě zmiňovanou ztrátu pozornosti, ztrátu člověka ve světě a jeho bezmoc. Tento pocit je umocněn mluveným slovem o znalosti umění v kontradikci s únavou, závratěmi, nudou.

Skrze osobní zkušenost má tato práce také čitelnou linii humoru. Ať už samotným vyprávěním příběhu nebo detailními záběry na můj pád ze židle, hraničící s groteskou a trapností. Neštěstí v neštěstí.

Jak bude celkový výsledek působit na diváka, nedokážu zatím sám předvídat. Vše je stále v pracovním procesu. Nyní je pro mne důležité dát si opravdu záležet na sestřihání jednotlivých záběrů z videa, aby vícekanálová projekce byla dramaturgicky čitelná a výstižná k mnohovrstevnatosti uchopení tématu. Podstatné je taky to, aby se vydařila živá performance s mluveným slovem. Pokud ne, shledáme se v trapnosti. Trapnost osvobozuje!

Na závěr si kladu otázku, jestli je produkce umění stále nutná. Nebylo by nejlepší, kdybych skutečně po něčem takovém, co jsem nyní svým zakončením studia vytvořil, už opravdu nic dál nedělal? Mám na to ale pořád chuť, říkám si.

[The Story of an Artist \(Daniel Johnston\)](#)

I don't know
It's like when you go to read your own poetry
You get all choked up
Listen up and I'll tell a story
About an artist growing old
Some would try for fame and glory
Others aren't so bold

Everyone and friends and family
Saying, "hey, get a job
Why do you only do that only?
Why are you so odd?"

"We don't really like what you do
We don't think anyone ever will
It's a problem that you have
And this problem's made you ill"

Listen up and I'll tell a story
About an artist growing old
Some would try for fame and glory
Others aren't so bold

The artist walks alone
Someone says behind his back
"He's got his gall to call himself that
He doesn't even know where he's at"

The artist walks among the flowers
Appreciating the sun
He does this all his waking hours
But is it really so wrong

They sit in front of their TVs
Saying, "hey, this is fun"
And they laugh at the artist
Saying, "he doesn't know how to have fun"

The best things in life are truly free
Singing birds and laughing bees
You got me wrong says he
The sun don't shine in your TV

Listen up and I'll tell a story
About an artist growing old
Some would try for fame and glory
Others aren't so bold

Everyone and friends and family
Saying, "hey, get a job
Why do you only do that only?
Why are you so odd?"

"We don't really like what you do
We don't think anyone ever will
It's a problem that you have
And this problem's made you ill"

Listen up and I'll tell a story
About an artist growin' old
Some would try for fame and glory
Others just like to watch the world

OBRAZOVÁ ČÁST

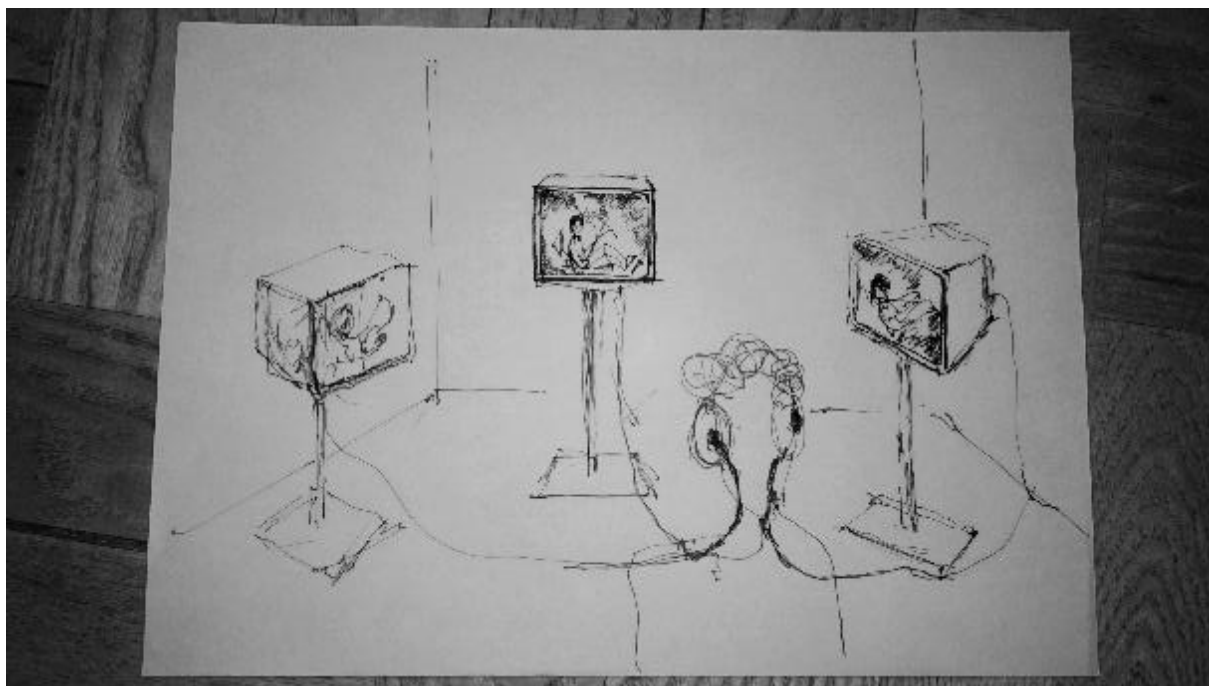
Originální záznam akce z CCTV, screenshot, 2018

Skica pro vícekanálovou projekci, 2020

Skica pro vícekanálovou projekci, screenshot, 2020

Skica pro výslednou instalaci, tužka na papíře, 2020